

Γιάννης Λεοντάρης: “Κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα πόσο σκοτάδι, ή πόσο φως υπάρχει μέσα του”

lavart.gr/giannis-leontaris-kaneis-den-gnorizei-me-vevaiotita-poso-skotadi-i-poso-fos-yparchei-mesa-tou

Lavart Group

27 Νοεμβρίου

2019

Με αφορμή το ανέβασμα του «Ελέφα» στο ΚΘΒΕ, συνειδητοποιώ ότι είναι η πολλοστή φορά, είτε στο πλαίσιο της δουλειάς μου παλαιότερα με τον θίασο «Κανιγκούντα» είτε αργότερα, που επιχειρώ την προσέγγιση θεατρικών έργων τα οποία πρωτοπαρουσιάζονται ή έχουν ανέβει ελάχιστες φορές στην Ελλάδα: η «Ηλέκτρα» του Χοφμανσταλ, το έμμετρο βουκολικό είδύλλιο «Βοσκοπούλα», το «Γένεσις Νο2» του Ιβάν Βιριπάεφ, «Οι Έμποροι» και το «Κύκλοι Ιστορίες» του Ζοέλ Πομμερά, η θεατρική μεταφορά της «Αριάγνης» του Στρατή Τσίρκα, το «Σχέδιο για Ιφιγένεια» του Γιώργου Βέλτσου και πιο πρόσφατα «Η Απειλή» της Άρτεμης Μουστακλίδου, είναι μερικά παραδείγματα. Συνέχεια αυτής της αλυσίδας αποτελεί «Ο Ελέφας» του Κώστα Βοσταντζόγλου ο οποίος παρουσιάζεται τώρα για δεύτερη φορά μετά το πρώτο του ανέβασμα από τον Θανάση Παπαγεωργίου στη «Στοά» το 2013. Με ενεργοποιεί έντονα το παρθένο τοπίο που υπάρχει γύρω από ένα κείμενο με μικρή παραστασιακή ιστορία. Στις περιπτώσεις αυτές τα κείμενα κρύβουν περισσότερα μυστικά, έχουν πιο πολλές απαραβίαστες θύρες, περισσότερους κρυφούς τόπους προς εξερεύνηση.

Η παράσταση παίζεται για δεύτερο χρόνο στο ΚΘΒΕ ενώ επελέγη να εκπροσωπήσει την Ελλάδα στο Φεστιβάλ της Ένωσης των Θεάτρων της Ευρώπης για το 2019, στο Κλουζ της Ρουμανίας.

Η συγκυρία γνωριμίας μου με τον «Ελέφα» υπήρξε πολύ ασυνήθιστη: πριν από χρόνια βρέθηκα στις πρόβες της Θεατρικής Σκηνής Ιστιαίας, κάπου στη Βόρεια Εύβοια, όταν, οι ερασιτεχνες ηθοποιοί της ομάδας, μού ζητησαν να παρακολουθήσω τη δουλειά τους. Χωρίς να γνωρίζω εκ των προτέρων πάνω σε ποιο έργο δούλευαν, έμεινα άφωνος από την απόλυτη ταύτιση των ηθοποιών με τους ρόλους τους, τόσο σε επίπεδο συναισθηματικής θερμοκρασίας, όσο και σε ό,τι αφορούσε τη σχέση τους με τη γλώσσα του κειμένου. Έδειξαν την πρώτη σκηνή από τον «Ελέφα» σε μια πρόβα γεμάτη από τις μυρωδιές της γης και της αλήθειας εκείνων των ηθοποιών. Ζήλεψα αυτό που έβλεπα και σκέφτηκα ότι θα ήθελα να δουλέψω κάποτε τον «Ελέφα», ένα κείμενο φτιαγμένο από χώμα. Ήμουν ωστόσο γεμάτος αμφιβολίες για το αν θα μπορούσε η «επαγγελματική» δουλειά μας να θυμίσει κάτι από την αυθεντικότητα των ερασιτεχνών ηθοποιών, οι οποίοι και στη ζωή τους μιλούσαν τη θεσσαλική διάλεκτο του έργου.

Ο «Ελέφας» είναι γραμμένος σε μια γλώσσα ιδιόμορφη, η οποία συνδυάζει στοιχεία της θεσσαλικής διαλέκτου και άλλων ιδιωματικών στοιχείων της προφορικότητας της ελληνικής υπαίθρου, με μαργαριτάρια της «εθνοσωτήριας καθαρεύουσας» της χούντας και όρους του σύγχρονου lifestyle. Πρόκειται για μια εξαιρετικά τολμηρή πρόταση προφορικότητας. Το τοπικό ιδίωμα συνδυάζεται με την κακοποίηση της ελληνικής γλώσσας, ως σύμπτωμα νεοελληνικής παθογένειας. Ο συνδυασμός ντοπιολαλιάς, ξιπασιάς και εθνικοφροσύνης παράγει κωμικοτραγικό αποτέλεσμα. Είναι προφανές ότι αυτή η ακραία γλωσσική συνθήκη, επί της ουσίας επιβάλλει στον ηθοποιό ένα προσωπείο. Είναι σαν να παίζει ο ηθοποιός φορώντας μάσκα. Η μεταμόρφωση στο ηχόχρωμα, την τονικότητα της φωνής και τις συσπάσεις του προσώπου, είναι οι αναπόφευκτες συνέπειες της χρήσης της διαλέκτου.

Ο θίασος: Σοφία Καλεμκερίδου, Νικόλας Μαραγκόπουλος, Παναγιώτης Παπαιωάννου, Μαριάννα Πουρέγκα. Ένα κρίσιμο μέρος – σημαντικότερο από όσο νομίζουμε – της σκηνοθεσίας, καθορίζεται από τη διανομή. Πάντα συνεργάζομαι με ηθοποιούς που τους επιλέγω και με επιλέγουν. Αυτό παραμένει απολύτως αδιαπραγμάτευτο. Το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση του «Ελέφα». Όλα ξεκινούν από τη διαθεσιμότητα, την εργατικότητα και την ευαισθησία των ηθοποιών και εκεί καταλήγουν. Χωρίς αυτές τις προϋποθέσεις ο σκηνοθέτης είναι εντελώς άχρηστος.

Η γραφή του Βοσταντζόγλου ακουμπά σε πολύ ισχυρές βάσεις. Στηρίζεται στην παράδοση που έχει δημιουργήσει τόσο το ανατρεπτικό θεατρικό σύμπαν του Μποστ, όσο και η δύναμη των έργων του Γιώργου Διαλεγμένου, στο βαθμό που σ' αυτά συγκατοικεί το τραχύ με το τρυφερό και το κωμικό με το σκοτεινό στοιχείο. Ο «Ελέφας» είναι μία εξαιρετικά σκληρή κωμωδία. Τίποτα κωμικό δεν υπάρχει στα πρόσωπα ή στις σχέσεις που διατηρούν

μεταξύ τους. Οι σχέσεις τους διέπονται από βαρβαρότητα επειδή συνθλίβονται κάτω από σύνδρομα: φόβος για την αγάπη, φόβος για τη διαφορετικότητα, φόβος για τα φύλα. Σ' αυτό ακριβώς συνίσταται το ενδιαφέρον του έργου: η γλώσσα του συγγραφέα μετατρέπεται συχνά σε κωμικό το αδιανόητα βάρβαρο.

Ο θεατής ενδεχομένως να θεωρήσει ότι αυτό το σκοτάδι και αυτή η γελοιότητα δεν τον αφορούν. Κανείς όμως δεν γνωρίζει με βεβαιότητα πόσο σκοτάδι, ή πόσο φως υπάρχει μέσα του. Πόσο σοβαρός ή πόσο αστείος είναι. Ίσως αυτός να είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους έχουμε ανάγκη το θέατρο. Ως θεατής, έχω ανάγκη παραστάσεις που θα με ανησυχήσουν και θα με μετακινήσουν. Πρόκειται για ανάγκη εξαιρετικά κρίσιμη την οποία προσπαθώ να σεβαστώ και ως σκηνοθέτης. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται οι λύσεις που προτείνει η παράσταση του «Ελέφα», ενσωματώνοντας ή υπονομεύοντας τεχνικές του μιούζικαλ και βέβαια, ακυρώνοντας τον «τέταρτο τοίχο» την ώρα που καλούνται οι θεατές να γευματίσουν μαζί με τους ήρωες του έργου. Οι φακές που τους προσφέρονται, μαγειρεύονται επί σκηνής κατά τη διάρκεια της παράστασης.

Κείμενο: Γιάννης Λεοντάρης